

Margaret Elizabeth Fontaine (South Acre, 1862-Saint Benedict, Trinidad, 1940)

Margaret Fontaine va néixer a South Acre, una parròquia d'East Anglia, Norfolk. Era la filla gran d'un clergue anglès, el reverend John Fontaine, que s'havia casat amb 45 anys amb Mary Isabella Lee, que en tenia 29, el 19 de gener de 1860. Ella era la filla del reverend Daniel Henry Lee-Warner, de l'abadia de Walsingham, també a Norfolk. El pare de Margaret tenia nou germans, i la mare, tretze, i tots dos provenien d'una família molt antiga, sense arribar a ser nobles, però amb importants hisendes rurals.

Casa de South Acre, 1877. Margaret amb la seva germana Rachel i els seus pares.

Essent una nena, i més tard també, Fontaine va passar un temps dibuixant catedrals i premsant flors, li agradava la història natural. El desembre de 1877, quan ella tenia quinze anys, va morir el seu pare i tres mesos després la família es traslladà a una casa de Norwich, on

va viure amb els seus vuit germans (dos nois i sis noies, ella era la segona més gran) i la seva mare, una dona conservadora i dominant. El 15 d'abril de 1878, Margaret va escriure el relat d'aquell dia, i així començà el diari que va mantenir durant tota la seva vida.

Margaret va aprofitar totes les oportunitats per escapar als límits de la seva llar; i a partir de la majoria d'edat, mostrà un notable amor pels viatges, i per gran alarma de la família, una inclinació a tenir relacions amb homes «poc adequats».

Margaret Fontaine amb 19 anys (esquerra), i amb 24 (dreta).

L'any 1883, poc abans de complir 21 anys, Margaret escrigué que «la passió que em domina és l'amor a la independència. No tinc cap mena d'ambició, ja que sovint m'han dit que el meu talent pel dibuix és tan gran que hauria de ser artista». Poc després es va enamorar perdudament de Septimus Hewson, un jove irlandès i corista que cantava a la catedral de

Norwich¹. El 25 de setembre de 1886 va escriure a Septimus des de Winchester, tot dient-li que «espero que em perdoni per la forma en que em dirigeixo a vostè, però em sento fortament atreta, així ha estat durant els tres darrers anys».

Ell va trigar a tornar-li l'afecte, malgrat haver-se trobat a Dublín el 1890 després que hagués estat acomiadat de la catedral de Norwich «per consum immoderat d'alcohol i perquè era un home terriblement inestable». Finalment, quan va quedar clar que no es produiria cap casament, Margaret es sentí terriblement maltractada i aquesta decepció la va mantenir per sempre.

¹ A la seva època, els cantants del cor de la catedral produïen el mateix efecte que a l'actualitat els cantants de música moderna. Les dones joves anaven a l'església el doble de cops que l'habitual per contemplar-los i escoltar-los.

El 1889, amb 27 anys, Margaret i les seves germanes aconseguiren ser financerament independents en haver heretat una considerable quantitat de diners del seu oncle, germà del pare²: «En el testament de l'oncle Edward s'indicava que ens llegava els seus diners a nosaltres, a les seves sis nebodes. La quantitat superava les vint mil lliures, i finalment varen ser més de trenta mil, al menys cent lliures l'any per cadascuna de nosaltres».

Després de tornar d'Irlanda amb la decepció del desamor amb Septimus, Margaret va fer el 1890 un recorregut amb la seva germana Rachel per Bèlgica (Anvers i Brussel·les), França (Estrasburg) i les muntanyes de Suïssa; i va ser en aquest país on Fontaine va redescobrir el seu amor d'infantesa per recollir papallones, i ho va fer acompanyada d'una jove anglesa: «Vaig omplir la meua butxaca amb papallones, algunes només les havia vist en imatges quan era nena i les vaig reconèixer en observar les seves ales. Vaig pensar en anys enrere, quan acostumava a mirar amb els ulls oberts i fixats els plats que representaven la *Scarce Swallowtail* (*Iphiclides podalirius*) o la *Camberwell Beauty* (*Nymphalis antiopa*). Ara les veia totes dues juntes en una vall de Suïssa i sabia la manera d'aconseguir aquests espècimens. Vaig néixer naturalista, malgrat que durant molts anys no ho vaig exercir, aquesta inclinació havia quedat inactiva dins de mi».

Margaret Fontaine el 1890.

Entre 1891-1892 visità Itàlia (Nàpols, Roma, Florència, Milà) i Suïssa (llac Como); i després d'un breu retorn a Anglaterra, Fontaine viatjà a Milà el 1893 per estudiar cant. Però quan les seves ambicions musicals varen fracassar en adonar-se que no tenia prou capacitat, va marxar a les muntanyes de Còrsega per recollir nous espècimens, essent conscient que «la mort de la papallona és un inconvenient en la carrera professional de l'entomòleg». Sembla ser que en aquesta illa va coincidir amb

Jacques Bellacoscia, un bandoler cors amb qui va compartir xerrada en el seu amagatall.

La recollida de papallones s'havia convertit en un passatemps popular i Fontaine va trobar que «haver vingut aquí amb la finalitat de recollir papallones em va fer sentir que estava completament de moda». L'entorn estava dominat pels homes, però ella declarà que «era fàcilment acceptada en la seva companyia i compartia els àpats a la nit». L'interès entomològic de Fontaine es va fer palès quan va començar a fer servir en el seu diari els noms científics en comptes dels noms comuns.

Fontaine tornà amb la seva família l'hivern de 1894 i començà a classificar les papallones italianes. Amb la seva germana Rachel va visitar Colesbourne, la finca de Mr. Elwes³, amb el fi de veure la seva col·lecció de lepidòpters. Fontaine va quedar absorta amb aquella col·lecció privada, la més gran del país. La seva naturalesa competitiva es va revelar en adonar-se del lamentable estat de la seva pròpia col·lecció:

---

² Es tractava de l'oncle Edward Lee-Warner, que vivia a Easton, a pocs kilòmetres de Norwich. Ell va confiar els seus diners a un altre oncle de Margaret, John Bennet Lawes, un hisendat amb mentalitat científica, casat amb Caroline Fontaine. La seva finca familiar es trobava a Rothamsteadt, on es varen fer experiments amb fertilitzants, els primers a Gran Bretanya i possiblement al món, amb el fi de fer-ne fabricació artificial, per la qual cosa es va fer molt ric. El cas és que els diners de Lee-Warner varen ser molt ben invertits per Lawes, que el persuadí perquè en el seu testament proveís algun tipus d'assignació pels fills de la seva germana vídua.

³ Henry John Elwes fou un científic i viatger, col·leccionista d'història natural; en diverses ocasions havia estat vicepresident de la *Royal Horticultural Society*, president d'una sèrie de societats de filosofia natural més petites i, a partir de 1897, membre de la *Royal Society*.

«Vaig ser feliç quan Rachel i jo vàrem ser convidades a passar tres dies a Colesborne per veure les papallones de Mr. Elwes, una cosa que ens venia molt de gust. La seva meravellosa col·lecció em va produir una immensa inquietud i descontentament, ja que estava insatisfeta amb la meua col·lecció d'una manera gairebé infantil: "Ara veieu les possibilitats d'una col·lecció" ens va dir Mr. Elwes; però jo li vaig respondre que molt al contrari, que només havia vist les impossibilitats d'una col·lecció».

Mr. Elwes en el seu museu (octubre de 1895).
Fotografia que apareix en els diaris de Fountaine.

Inspirada pel museu d'Elwes, el 1896 Fountaine va fer una expedició entomològica a Sicília l'any 1896, declarant que per demostrar la seva ambició d'esdevenir una seriosa lepidopteròloga de papallones diürnes, seria la primera col·leccionista britànica en atrevir-se amb els bandits que corrien per aquella illa. A la seva arribada contactà amb Enrico Ragusa, el lepidopteròleg més reconegut de l'illa, i recorregué les muntanyes allotjant-se en hotels turístics i barrejant-se amigablement amb entomòlegs del sexe masculí. Un article sobre la seva col·lecció fou publicat el 1897 a *The Entomologist*. El document contenia coneixements originals sobre hàbitats i variacions en exemplars sicilians i va ser discutit animadament en els següents números.

En el mateix any es varen acceptar exemplars seus en les col·leccions del *British Museum*, la qual cosa suposava un gran honor donat que molts col·leccionistes subministraven exemplars i només s'acceptaven els que tenien una qualitat extraordinària. Margaret es convertí ràpidament en una col·leccionista molt respectada i establí relacions amb els lepidopteròlegs del Departament d'Història Natural, el quals es van continuar mantenint al llarg de la seva vida.

Entre 1897-1898, Fountaine va viatjar amb Rachel per Itàlia, en bicicleta, «rodejant la costa fins Gènova; i d'allà, cap a l'est pels Apenins fins Piacenza, Cremona i des de Mantua fins Pàdua i Venècia. La ruta completa comprenia uns quatre-cents kilòmetres en línia recta; considerablement més en anar per les sinuoses carreteres de muntanya». També va viatjar per Àustria, Alemanya i Hongria, on es va reunir amb entomòlegs d'aquests països i va assistir a reunions en múltiples societats. Els descobriments de diverses varietats d'espècies i un rar exemple de ginandromorfia bilateral⁴, van empènyer Fountaine a escriure el seu segon article per *The Entomologist*.

La temporada de papallones de 1899 la va passar a Marsella i als Alps francesos (Digne-les-Bains). Hi va anar sola, ja que Rachel va emmalaltir de tisis i anà a recuperar-se en un balneari suís⁵. Margaret es va entusiasmar en conèixer Henry Lang, la seva referència bibliogràfica sobre papallones europees. A partir d'aquell moment, Fountaine va recollir erugues per reproduir els seus propis exemplars perfectes; el seu diari i articles documenten el treball fet per descobrir les plantes nutrícies i les condicions que produïrien els exemplars més saludables.

⁴ El terme "ginandromorfo" és utilitzat per identificar aquelles exemplars que, degut a problemes genètics durant els seu desenvolupament, tenen una combinació de característiques morfològiques de mascles i femelles. En el cas de les bilaterals, les parts femenines i masculines son iguals i simètriques.

⁵ Rachel no es recuperà de la malaltia i morí l'any 1903 als 39 anys d'edat.

Un dia va rebre la visita de Lang, «que gairebé em va fer envermellar pels seus elogiosos comentaris sobre la meua col·lecció i per tot el que havia fet des que m'havia convertit en entomòloga. Ara, jo estava "en auge" dins el món entomològic». Lang la va convèncer de prestar-li alguns dels seus exemplars per a la propera publicació i va lliurar-ne més a Elwes amb el mateix propòsit.

Margaret Fountaine amb una bicicleta l'any 1899, quan tenia 37 anys.

«Vaig enviar la crema de la meua col·lecció a Colesbourne, però no em vaig sentir feliç, perquè em vaig preguntar si el plaer d'aconseguir coneixement compensaria la pena de separar-me de les meues papallones. Però em va confortar el fet de pensar que si no aprofitava l'oportunitat de treballar amb científics quan se m'oferia la possibilitat, amb quin fi, doncs, jo havia treballat?»

A l'estiu de 1900, Fountaine va recol·lectar a Grècia (Delphi, golf de Corint)⁶ amb Elwes i va redactar el seu treball per a *The Entomologist's Record and Journal of Variation* i a *The Entomologist*. A més, les *Transactions of the Entomological Society* va anunciar l'exposició de les papallones d'Elwes «en conjunció amb les de Miss Fountaine». En aquesta trobada

entomològica «Mr. Elwes va parlar molta estona sobre la nostra col·lecció grega. Quan va acabar la seva presentació es va donar la volta i em demanà que continués jo, malgrat que ja li havia dit abans que no voldria parlar. No obstant això, no m'hi vaig poder negar, em vaig aixecar, vaig fer unes petites observacions que, per descomptat varen ser molt aplaudides, donat que, excepte una senyora que estava de visita, jo era l'única representant del meu sexe. Val a dir que vaig gaudir immensament d'aquella reunió i vaig parlar amb diversos entomòlegs que ja havia trobat a Còrsega i no havia tornat a veure des d'aleshores».

Margaret va passar aquella tardor a Londres i assistí a reunions de la *Royal Entomological Society*. Havia estat acceptada com a membre d'aquesta institució el 1898 i hi anava sempre que estava a Anglaterra.

Amb l'herència que li havia deixat l'oncle, Fountaine viatjà constantment per expandir la seva col·lecció, tornant periòdicament a Anglaterra per muntar espècimens i assistir a reunions. Però qualsevol intent de proporcionar dades precises sobre els seus extensos viatges és gairebé impossible, donat que la majoria els va fer sense passaport i en els seus diaris poques vegades esmenta dates d'arribada o sortida.

L'any 1901 viatjà per Síria (Damasc), Líban (Baalbek, Beirut) i Palestina (Jerusalem, Jaffa, Galilea) i l'any següent va publicar uns apunts a *The Entomologist*. Aquest article tractava sobre la recollida i reproducció de diversos exemplars rars i va demanar informació als lectors sobre els cicles de vida, demostrant que tenia moltes ganes

---

⁶ En aquest moment, Margaret va escriure en el seu diari que «la llibertat és l'alegria que corona la vida. Gràcies a Déu que hi ha poques persones a la terra que realment m'interessin. Tant de bo que no n'hi hagués cap! Vull veure tot el que pugui d'aquest formós món abans que hagi d'abandonar-lo, la vida és dolorosament curta. Els afectes ens impedeixen emprendre grans empreses, els afectes ens lliguen a un lloc de la terra, si no físicament, sí en esperit. I després, al final, la vida ha acabat i no hem realitzat ninguna d'aquelles grans coses que la nostra imaginació en algun moment ens havia portat a suposar que faríem».

d'obtenir coneixement dels seus espècimens més enllà del que s'exigeix un col·leccionista.

En aquesta expedició conegué Khalil Neimy, amb qui ràpidament va tenir un vincle personal amorós i es va convertir en el seu company constant d'aventures. Margaret explicava així la seva trobada: «Poc després d'arribar a l'Hôtel d'Orient, un jove siri, molt ros, em va preguntar si m'agradaria passejar per Damasc i s'oferí a acompanyar-me. Així que, després de concloure correctament que es tractava d'un dragoman de l'hotel, el guia i traductor, vaig arribar a un acord amb ell i varem sortir a fer un passeig que va estar ple d'interès, ja que Damasc era molt diferent de tots els llocs que jo havia visitat abans. Els seus carrers i basars estaven plens de vida i color, i com trobava el meu company aparentment molt eficient i era una persona que m'agradava, el vaig contractar per dies pertot el temps que em quedés allà; pràcticament era impossible que una dona europea passegés sense anar acompanyada.

»Aquest home em va explicar que els dos propietaris de l'hotel eren cosins seus. Havia passat quatre anys als Estats Units i parlava l'anglès amb un fort accent americà. Varem fer moltes excursions plegats, el primer dia pels jardins, però més endavant per les àrides muntanyes. Neimy em semblava molt agradable. Tot el que jo suggeria ell m'assegurava que ho faria "pel meu plaer", fins que vaig començar a pensar que el meu plaer era força important. No posava objeccions a que em donés uns copets a l'esquena cada cop que jo anunciava la captura d'alguna papallona desitjada i vaig decidir que no em besés la ma en quant em veiés pel matí. Però durant el dia potser em rendia a aquest humil acte d'adoració, encara que de vegades pensava que els seus petons eren una miqueta més ardents del que la ocasió semblava exigir. Un cop vaig retirar la meua ma, però em va donar la impressió d'estar tant dolgut que no vaig tenir coratge per tornar a fer-ho, encara que sovint el tractava malament i amb freqüència perdia els estrets, però ell ho suportava amb una paciència que de vegades m'admirava. Cada matí em portava un ramet de flors que, segons deia, havia collit al jardí de la seva mare, una petita atenció que no dubto solia oferir a qualsevol dona de qui fes de dragoman. Ben aviat vaig veure que era el més contumaç mentider, però vaig pensar que podria ser extremadament útil».

Neimy era siri, de religió grega ortodoxa, nascut de pares grecs a El Caire el 15 de juliol de 1877; per tant, tenia 15 anys menys que Margaret. Havia rebut educació de missioners nord-americans i visqué als Estats Units (Wisconsin) durant quatre anys. Posteriorment es va convertir en el seu company constant i útil, malgrat que aviat es va fer evident que tenia una esposa a Damasc i fins i tot dos fills que presumptament varen morir petits. Així començà una relació amorosa i d'afecte que va sobreviure vint-i-set anys, també amb turbulències i sense acabar-se de concretar el casament previst per motius diversos.

El primer viatge extens de Margaret va ser el 1903 a l'Àsia Menor (Samsun, mar Negre), i va tornar a Constantinoble amb poc menys de 1.000 papallones. El seu nou article a *The Entomologist* estava igualment farcit de preguntes i també teories sobre les influències estacionals i geogràfiques de diverses espècies.

En aquest viatge, va dir que mentre s'ocupava de caçar entre 150-200 espècimens de l'estranya papallona anomenada "*grey Asian grayling*" (el tímal marró d'Àsia, *Pseudochazara geyeri*), «em vaig trobar amb una banda de lladres circassians, que estaven evidentment conjurats amb el conductor del meu *yiley*, el transport amb cavalls, un home salvatge i desagradable al que m'hagués agradat donar-li unes bones puntades de peu si hagués estat un home». Fountaine en va sortir airosa del parany quan va fer

servir el seu llenguatge preparat per aquestes situacions, ple de renecs i juraments que varen desconcertar els lladregots, tot dient, a més, que era parenta del cònsol de Constantinoble i tindrien més problemes que els que podien imaginar.

Es diu d'ella que era indiferent als confortos normals i podia viure aparentment feliç alimentant-se dels menjars locals i vivint en condicions "primitives". Durant aquest viatge a l'Àsia Menor, visqué amb una família armènia durant diverses setmanes i pràcticament la única alimentació disponible varen ser ous i arròs. També recordava que en el centre de Turquia, on no havia cap mena de posades ni allotjaments turístics, dormia a l'exterior de les cases particulars, al terrat, «entre els nius de cigonyes, sense res per sobre meu més que un cel estelat».

Entre els anys 1904-1905 viatjà a Marroc, Algèria (Theniet El Had), sud de França (Marsella, Perpinyà i els Pirineus) i també a Espanya (Sagunt). Al nord d'Àfrica varen conèixer un altre aspecte que va ser recurrent en la seva vida, ja que la malària aparegué a la regió. Es va propagar fins el punt que només un dels metges locals seguia en peu, i no havia infermeres. Primer va caure malalt Khalil i després Margaret; es varen ocupar per torns l'un de l'altra quan podien sostenir-se en peu, durant els períodes de febres altes, els calfreds i les suors fredes en el calor de l'agost i durant els deliris, l'esgotament i la febre recurrent. Si no es tenien cures incansables i una quantitat considerable de sort, la malària podia ser mortal.

Fontaine havia tingut dubtes respecte a la sinceritat i l'afecte desinteressat de Khalil per ella, però ara no quedava la menor escletxa d'inseguretat; els dubtes havien cremat amb la febre i desaparegut. Després d'això, encara que veia els defectes de Khalil amb molta claredat, sembla que ja no va dubtar realment del seu amor.

Khalil Neimy a Algèria, arreglant papallones.

Durant aquest temps, Margaret va rebre una proposta de casament a distància; es tractava de la mediació feta per Miss Gilbertson per saber la predisposició que tindria Miss Fontaine a casar-se amb el seu germà. La resposta va ser definitiva: «Fa molt temps vaig decidir que no em casaria. A més, no sóc rica, només raonablement acomodada per ser una dona soltera, els meus ingressos actuals no superen les quatre-centes lliures l'any. Crec que és veritat quan vostè diu que el seu germà és un bon home, i desitjo sincerament que tingui una esposa digna d'ell».

Aquesta resposta, però, no va ser suficient, i el propi Mr. Gilbertson li escrigué preguntant que reconsiderés la seva decisió. Però Margaret va ser inflexible: «He portat una vida lliure i errant durant tant temps que ara em sentiria incapaç d'apostar-me, seria molt infeliç i, el que és pitjor, causaria la infelicitat a tots els que m'envoltessin. Les dones com jo no podem aportar felicitat a la vida domèstica i tampoc, ni en les circumstàncies més favorables, trobar-la en ella».

L'any 1906, Fontaine viatjà per l'antiga Iugoslàvia (Dalmàcia, Montenegro, Herzegovina i Sarajevo), i decidí que l'hivern d'aquell any el passaria a Sudàfrica. I així ho va fer, visitant durant dos anys Zululàndia i Rhodesia (cataractes Victoria), on va fer dibuixos i esbossos d'ous, erugues i crisàlides d'espècies desconegudes. El seu amic Norman Riley, més tard cap del Departament d'Entomologia del *British Museum*, afirmà que «aquests esbossos van ser les més belles il·lustracions de la metamorfosi de moltes espècies que abans no havien estat conegudes per la ciència». La seva investigació a

Sudàfrica fou publicada a les *Transactions of the Entomological Society* i oferia descripcions dels cicles de vida, plantes alimentàries, aparicions estacionals, canvis de muda i de color. Aquest va ser l'article més tècnic que va escriure i els seus crítics van elogiar els seus sorprenents dots d'observació.

Exemples dels dibuixos fets per Margaret Fountaine, on es poden apreciar les erugues, crisàlides i plantes nutrients, amb els comentaris sobre cadascuna d'elles. Actualment, els seus esbossos i pintures es troben dipositats a la biblioteca del *Natural History Museum* de Londres.

Margaret va tornar a Londres per preparar els exemplars africans i després creuà l'Atlàntic per visitar un dels seus germans que vivia als Estats Units. Va recol·lectar en aquest país, a l'Amèrica Central i al Carib. Khalil, a qui anomenava afectuosament "Bersa" en els seus articles per a *The Entomologist*, es reuní amb ella i varen visitar tots dos junts les muntanyes Alleghany (al nord de Sacramento, Califòrnia) i Costa Rica. A Jamaica es dirigí al Club de Naturalistes de Kingston i la seva xerrada sobre «la sagacitat de les erugues» (*The sagacity of caterpillars*) rebé un gran reconeixement.

A l'esquerra, Margaret al seu estudi de Hampstead, any 1908.

A la dreta, quan tenia 50 anys (1912).

L'any 1912, en una reunió del Segon Congrés Internacional d'Entomologia feta a Oxford, Margaret va ser convidada a formar part de la *Linnean Society* pel seu president, Edward Poulton. Allà es va endur al seu col·laborador Khalil, ja que també mereixia ser reconegut i va ser benvingut per tothom.

Aquest fet es produí només quinze anys després que Beatrix Potter no hagués pogut fer lectura del seu treball a la *Society* a causa de la seva condició de dona. En aquest període intermedi, la botànica Marian Sarah Farquharson havia fet campanya a favor de que la comunitat femenina pogués pertànyer a les societats científiques. Malgrat que la *Linnean Society* es va negar inicialment a acceptar la seva petició, una campanya sostinguda per diversos membres del consell aconseguí que l'any 1903 això es sotmetés

a votació, després de la qual, aquesta institució va afegir un article suplementari en el que es permetia explícitament la presència de membres femenins.

Un any després es va votar perquè quinze dones poguessin formar part de la societat, i aquests esforços pioners tingueren lloc en el moment àlgid de la carrera entomològica de Fountaine. Malgrat la prestigiosa invitació per a convertir-se en membre de la *Linnean Society*, Fountaine és recordada pels historiadors com una àvida col·lectora més que no pas com una entomòloga.

Aquell mateix any 1912, mentre Khalil i Margaret es trobaven Jamaica, ella va rebre una carta de la seva germana Geraldine que li parlava del seu antic amor. Ella ho va explicar així: «La gran ombra que Septimus Hewson llancés sobre la meua vida vint anys enrere quasi s'havia perdut en la memòria. Només de tant en tan acudia al meu pensament: on estaria ara i què hauria estat de la seva vida des de la nostra separació. I aquest encantador matí d'estiu, amb Khalil, el meu estimat amor al meu costat, per fi arriba la resposta.

»Geraldine em deia en la seva carta que ell es trobava a Limerick, Irlanda, on jo l'havia deixat; s'havia convertit en un borratxo depravat i miserable, que passava la major part del temps a l'infermeria de l'asil, i quan estava una mica millor tocava el piano en tavernes de mala mort per guanyar uns quants xílings i beure de nou, i després tornar a l'infermeria; era un proscrit al que els seus propis coneguts rebutjaven i fugien d'ell.

Imatge de Septimus Hewson (1889).

»Quin horrible contrast amb la vida que Déu m'havia atorgat. Li vaig explicar a Khalil quin era el fi del meu irlandès; i ell, el meu amor, va escoltar amb l'interès i la simpatia que sempre està disposat a brindar-me; i varem creuar el riu i varem anar pel bosc que hi havia a l'altra banda i varem passar les llargues hores amb els nostres caçapapallones, el cor inflammat per l'alegre vida que ens rodejava; però interiorment jo plorava per la vida malgastada de l'amant de la meua joventut, l'home que de vegades encara ve a mi en el meus sons i em fa sentir com mai ho ha fet ningú ni podrà fer-ho mai».

Entre 1912 i 1916, durant els anys de la Primera Guerra Mundial, Fountaine va passar temps a la Índia (Bombai, Madràs, Calcuta, Bengala, Pondicherry), Ceilan (Colombo), l'Himàlaia a Nepal, Sikkim i Tibet, i en aquest extens viatge es dedicà a pintar aquarel·les més que no pas a redactar els informes habituals per a *The Entomologist*. També va estar a Malàisia (Penang, Kuala Lumpur), Singapur i Austràlia (Cairns, Brisbane i Sidney), on anà l'octubre de 1914. Juntament amb Neimy varen residir tres anys a Queensland, fins el 1917, però la vida de grangers no estava feta per a ells.

Norman Riley es va trobar per primer cop amb Margaret l'any 1913: «Havent escoltat alguna cosa de les gestes de Miss Fountaine, l'anunci de la seva arribada em va fer imaginar que vindria vestida de campanya i disposada a atacar-me. En comptes d'això, em vaig trobar amb una dona alta, de mitjana edat, atractiva i poc fràgil, reservada però determinada. Estava pàl·lida i semblava cansada, però la impressió més forta que vaig tenir era que una gran tristesa semblava envoltar-la per complet. No va passar molt de temps, però, quan vaig descobrir que aquest vel de tristesa desapareixia amb flashos d'humor que ben aviat la van transformar absolutament».

Els anys 1917-1918 va tornar als Estats Units (Los Ángeles, Arizona, Nova Orleans, Hot Springs, Virgínia, Nova York, cataractes del Niàgara, Chicago, Nou Mèxic, Hollywood, Yuma, Phoenix), i a Califòrnia va fer publicacions sobre la seva col·lecció mentre treballava de voluntària a la Creu Roja. A l'estiu de 1918, Fountaine estava gairebé sense diners degut a la guerra i era incapaç de controlar el que quedava de la seva herència. Per tant, començà a acceptar encàrrecs d'exemplars de papallones i també d'aranyes pel *Ward's Natural Science*: «Era agradable treballar i veure que podia guanyar-me la vida per mi mateixa amb l'entomologia, tan menyspreada, encara que no hagués d'agafar únicament papallones».

Margaret Fountaine fotografiada a Palm Springs, Califòrnia, el 1919. Ella va idear el seu propi vestuari per a la recollida de papallones i sovint portava «samarreta de cotó i faldilla de cotó ratllada, amb bosses addicionals cosides al teixit».

Entre 1918-1921 va viatjar novament pels Estats Units (Pasadena, Palm Springs, Hollywood, San Francisco, Salt Lake, Chicago) i després a Nova Zelanda (Wellington, Auckland) i les illes Fiji. El 16 de maig de 1920, «un diumenge pel matí, vaig complir 58 anys, i asseguda a la terrassa de l'hotel Grand Pacific, de Suva (illes Fiji), vaig concloure que em trobava gairebé en pau, perquè sabia que la joventut, amb les seves fortes passions, per fi havia mort».

Entre 1922-1923 va tornar al Líban (Beirut, mont Carmel) i Palestina (Haifa), i a continuació viatjà a Birmània (Rangún), Malàisia (Penang), el regne de Siam (Bangkok), Port Said i Hong Kong.

El 1923, Fountaine va iniciar el seu últim viatge entomològic amb Khalil, a les Filipines, i redactà un complet informe per a *The Entomologist* que serviria com a referència durant els següents cinquanta anys. Entre 1923-1926 viatjà a Hong Kong, Xina (Shanghai), Japó (Nagasaki) i Canadà (Vancouver). Després va tornar a Londres i es dedicà a posar etiquetes a tots els espècimens caçats i empaquetar-los per vendre'ls, tant a col·leccionistes nord-americans com anglesos.

Margaret Fountaine col·leccionant prop de Los Baños, província de Laguna, a l'illa filipina de Luzón (9 d'agost de 1923).

En aquesta estada a Londres, Margaret va aprofitar per anar a Tring (Hertfordshire, sud-est d'Anglaterra), on l'havia convidat Lord Rothschild, amb el fi de visitar el seu museu: «Vaig dinar amb ells, "en famille"; és a dir, la vídua lady Rothschild i una o dues senyores inclassificables que no varen intervenir en la conversa general. Aquesta la portava sobretot una noia jove, filla del difunt Nathaniel Charles Rothschild, i sobre les seves esquenes requeria la responsabilitat d'aquella immensa riquesa, càrrega tan pesada pel seu pare que el suïcidi li havia semblat la

única via d'escapar-se'n; però la seva filla era un noia encantadora, quasi una dona, plena de vida i d'alegria, a qui li encantava ressaltar les seves proeses de caceres, per gran preocupació de la seva seriosa àvia. Em vaig seure a la taula al costat de Lord Rothschild, a qui la jove es dirigia com a oncle Walter i vaig fer tot el possible per conversar, la qual cosa em temo que només vaig aconseguir en part⁷.

»Sobre el museu de Tring, dir que era infinitament més formós del que jo m'havia imaginat. Em vaig sentir inclinada a citar l'observació que va fer la reina de Saba a Salomó: "No m'havien explicat ni la meitat!". El que era sorprenent no eren únicament els insectes, sinó que cada branca de les ciències naturals estava representada pràcticament amb totes les espècies conegudes, i totes en tan perfecte ordre que quasi era com la vida mateixa. En quant als lepidòpters, Lord Rothschild em va dir que el nombre d'espècies que tenia, només de papallones i arnes, eren més d'un milió i tres quarts, i vaig pensar que la meua pobre col·lecció d'unes setze mil papallones serien només com una gota en l'oceà».

Quan ja tenia més de seixanta anys, Fountaine continuà viatjant, i entre 1926-1929 visità l'Àfrica Occidental (Nigèria, Camerun⁸, Sierra Leone, Guinea Francesa), l'Indoxina, Hong Kong i Malàisia.

El 14 juny de 1929, mentre Margaret estava a Londres, Khalil va escriure-la des de Síria, tot dient-li que estava malalt de febres des de feia dues setmanes: «Jo començava a estar molt preocupada per ell, i sense vacil·lar, vaig escriure-li adjuntant un xec de vint-i-cinc lliures pel seu viatge, en segona classe, de Síria a Londres, esperant només que no estigués massa malalt com per poder viatjar. Després de fer això vaig sentir un cert consol, però la seva habitual carta setmanal no va arribar. Què m'importava si venia aquelles papallones *Polydamas* a tres lliures l'exemplar per a Lord Rothschild? Els diners no eren res per a mi si no tenia a Charles.

»I llavors va arribar una carta extraordinàriament commovedora només per dir-me que es trobava "molt malalt i en perill" i sabia que no es recuperaria. Dos dies després del seu aniversari, quan per la tarda vaig tornar a l'estudi, vaig trobar una carta a la meua bústia amb segell siríà; però el sobre no estava escrit amb la seva lletra. Quan el vaig obrir, vaig llegir aquestes paraules: "Benvolguda senyora: lamentem informar-la que Charles ha mort després de dues setmanes de malaltia. Abans de morir ens va demanar que prosseguíssim la correspondència amb vostè i ens va explicar amb la major consideració el temps que va passar amb vostè i tot el que vostè va fer per ell". Després, la carta deia que sempre seria grat per a ells tenir notícies meves i gaudir de la meua "bondadosa protecció com una verdadera mare", i anava firmada "Tota la família de Charles". Ara ja res podria ajudar-me o consolar-me».

Amb la pena al cos, i ja definitivament com a viatgera solitària, Margaret tornà a viatjar. Entre 1929 i 1934 anà a Brasil⁹ (Brasília, Rio de Janeiro, Belém, Obidos, riu Paranà, riu

---

⁷ Mig segle més tard es va preguntar a Miriam Rothschild, ja era una distingida naturalista, sobre aquesta trobada, i va respondre que «no recordo gaire. Jo tenia catorze anys; ella em va semblar una dona molt vella i la única cosa que vaig anotar en el meu diari va ser que estava a l'alçada del meu oncle Walter en el que es refereix a noms llatins de les papallones».

⁸ En aquest país, Margaret va tornar a patir un atac de paludisme: «Aquella nit, durant el sopar, vaig notar que començava a tenir febre. Vaig jeure al llit amb el cap i la cara ardent mentre el meu cos s'estremia horriblement, i el meu únic pensament era que allò seria el final de la meua recol·lecció de papallones al Camerun; al matí següent em vaig despertar banyada en suor, i després em vaig sentir prou bé». Tanmateix, va partir més accessos palúdics mentre romangué a Àfrica.

⁹ Brasil va ser el país on Margaret va trobar «més treball entomològic del que mai abans havia conegut».

Amazones, riu Madeira, Porto Velho, Manaus), Bolívia, Guyana Britànica, Veneçuela (Upata, riu Orinoco), Estats Units (Nova York, Washington, Virgínia), Cuba (La Habana, Santiago¹⁰), Índies occidentals, Àfrica Oriental (Kenia, Uganda¹¹, Madagascar), Jamaica, illa de San Vicente i finalment l'illa de Trinitat i Tobago¹².

Només escrivia articles ocasionals per a *The Entomologist* i es va centrar en les seves aquarel·les i en la recol·lecció d'espècies. Khalil havia mort i ella continuà sola, sobrevivint al seu amant i reconeixent en el seu diari que la única font de felicitat eren les seves erugues. Per obtenir informació sobre les seves activitats lepidopterològiques només tenim les referències del seu diari, alguns breus articles a *The Entomologist* i la correspondència amb Norman Riley. Aquest material demostra que Fountaine encara tenia encàrrecs d'exemplars rars i es mantenia econòmicament de les seves publicacions malgrat passar gairebé tot el temps a l'estranger.

Els últims anys de la seva vida no varen ser diferents als anteriors i el viatge continuà estant molt present. Així, entre 1935-1939 tornà a l'Àfrica (Uganda, Tanganika i Nairobi¹³); als Estats Units (Virgínia); a Singapur i l'Indoxina (Saigon, Pnom-Penh, Angkor, Nha-Trang, Hanoi, Hue), i a l'illa indonèsia de Cèlebes¹⁴.

Existeix l'anècdota explicada per Barbara Ker-Seymer, la coneguda fotògrafa de Bond Street quan la va fotografiar a finals dels anys trenta, ella ja tenia més de setanta anys: «Margaret Fountaine es va ficar al vestidor i va sortir un minuts més tard, vestida d'una manera una mica sorprenent, amb la roba que es posava per caçar papallones, guants de cotó amb les puntes dels dits índex i polze retallades. Portava una pesada cadena negra amb una brúixola que lligava a un forat de la samarreta; i portava al cap un "*cork sun helmet*", el típic salacot... Es va asseure sostenint el seu gran caçapapallones, que va

---

¹⁰ És conegut que durant aquest vol anava xarrupant glops de brandy, que constituïa una part important del seu equipatge.

¹¹ El Dr. William Julius Eggeling, un reconegut naturalista i botànic que va prestar serveis a Uganda durant molts anys, recordà que allà havia conegut Miss Fountaine: «Llavors jo tenia uns vint-i-cinc anys i començava el meu segon viatge com ajudant del conservador de boscos de la divisió d'Uganda del Servei Forestal colonial. No recordo com va començar tot, però ben aviat tota la terrassa estava plena de caixes per la cria, i Miss Fountaine ocupada des de primeres hores del matí fins a la nit recollint menjar fresc per les erugues, caçant, muntant a cavall o pintant. Potser no va ser una lepidopteròloga molt científica, significui això tot el que significui, però dubto que mai hagi hagut ningú fins el dia d'avui amb tantes històries de papallones per explicar o que hagi recollit material tan meravellós i perfecte perquè sovint criava les papallones en caixes i les matava abans que patissin cap mal».

Això no significa que a Margaret li agradés sacrificar aquelles espècies, com va afirmar en dir que «sento moltíssima pena per haver de matar aquestes boniques i delicades criatures en quan surten del capoll, dèbils i indefenses. I aquesta *Dardanus*, per exemple, estarà sempre aquí, a la meua col·lecció, per recordar-me la punxada de remordiment que vaig sentir abans de treure-li la vida». En realitat, Margaret només sacrificava aquelles espècies destinades a la col·lecció, la resta les deixava en llibertat, i eren la majoria de les que havia criat.

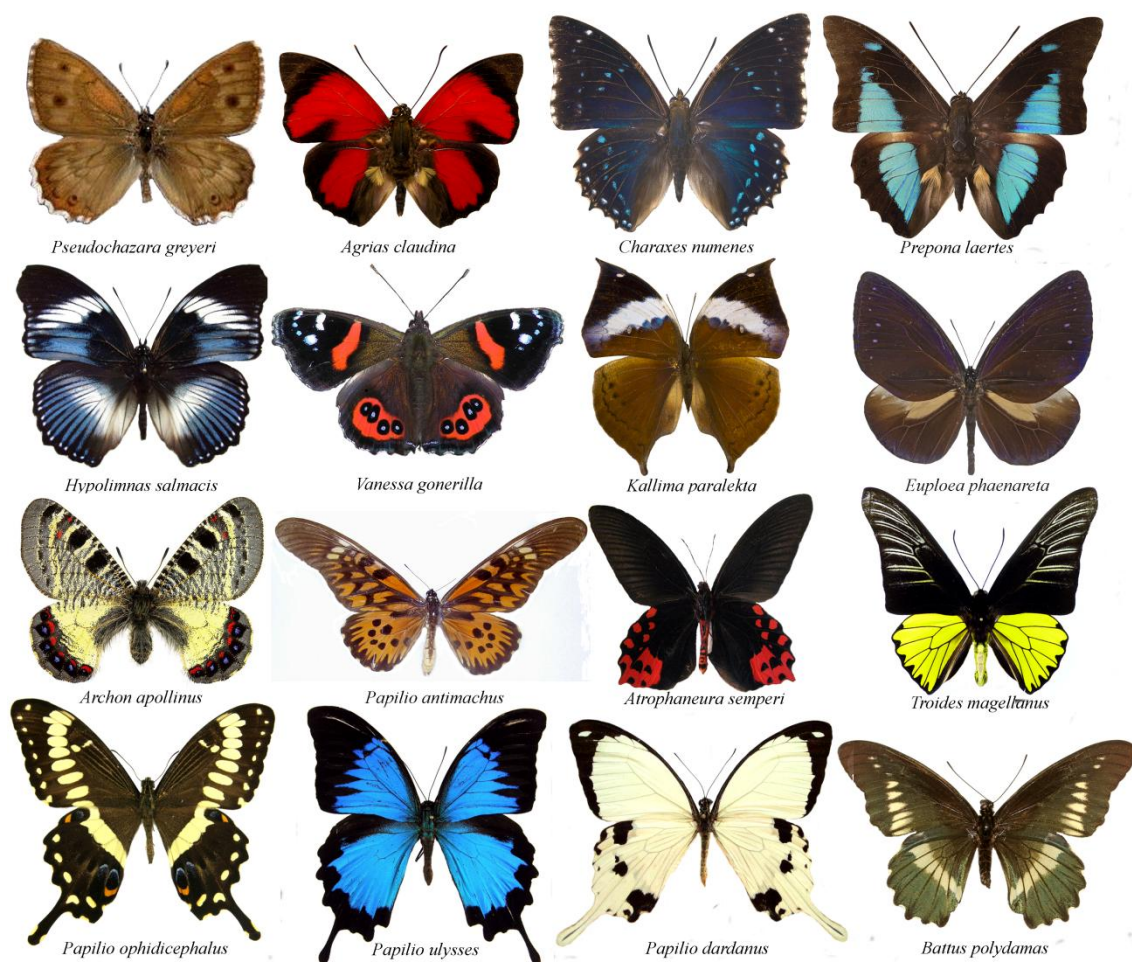
¹² Margaret considerava que Trinidad era l'illa més bonica de les Índies Occidentals, encara que va confessar que potser influïa en això el fet que haguessin gairebé el doble d'espècies de papallones que en tota Europa.

¹³ En tornar de Tanganika a Nairobi, amb gairebé setanta-quatre anys, se li va diagnosticar malària recurrent i també anquilostomiasi.

¹⁴ Es diu que a la tardor de 1939, el vaixell en el que viatjava Margaret cap a Trinidad va patir l'atac d'un submarí, i l'angoixa que sentí va afectar la seva salut. Tanmateix, aquest fet no ha pogut ser demostrat.

quedar aixecat, dempeus davant d'ella; i a l'altra ma portava una caixa negra de llauna, la que feia servir per posar els espècimens caçats¹⁵».

El darrer viatge va ser a l'illa de Trinidad i Tobago, quan tenia 77 anys. Allà, el 21 d'abril de 1940, Fountaine va patir un atac cardíac mentre recol·lectava papallones a la falda del mont Sant Benet. Va ser trobada encara viva per un dels monjos, el germà Bruno, a terra i junt al seu caçapapallones, en el camí de tornada. El monjo comprovà que Margaret encara estava viva però greument malalta, i malgrat les seves protestes, la va agafar en braços i la va portar a la posada que havia prop del monestir, on ella s'allotjava, però va morir poc després. Al dia següent va ser enterrada en una tomba sense nom en el cementiri de Woodbrook a la ciutat de Puerto España, capital de l'illa. Més de quaranta anys més tard, l'editor dels seus diaris, W.F. Cater va anar fins aquesta illa i localitzà la tomba, coberta de malesa i sense cap mena d'inscripció, tot i que en ella havien estat enterrades altres persones. Finalment, va fer un encàrrec a un escultor local: una placa quadrada amb el dibuix d'un papallona i una inscripció feta a ma, que diu "A la memòria de Margaret Fountaine, viatgera anglesa i col·leccionista de papallones. Nascuda el 1862, morta al mont Sant Benet el 1940".

Selecció d'algunes de les papallones més buscades i preuades per Margaret Fountaine i citades en els seus diaris (les mides no estan fetes a escala).

¹⁵ Tot el seu equipament de cacera va ser donat a la *Royal Entomological Society*.

Després de morir, i seguint les indicacions del testament de Margaret, la col·lecció de lepidòpters, anomenada segons la seva voluntat "Fontaine-Neimy", va ser llegada al *Castle Museum* de Norwich. Es tractava de deu vitrines de caoba que contenien 22.000 exemplars, fileres i fileres, caixes i caixes del treball de tota una vida, que varen arribar al museu el mes de novembre de 1940.

Aquestes vitrines anaven acompanyades d'una caixa lacada en negre, precintada i tancada amb un cadenat, d'uns seixanta centímetres de llarg per trenta d'amplà i trenta d'alçada, coberta amb una funda de lona gruixuda ratllada. Aquesta caixa contenia uns manuscrits i no podria obrir-se fins el 15 d'abril de 1978.

Calia esperar, doncs, trenta vuit anys per esbrinar el misteriós contingut de la caixa, però no va haver gaire curiositat sobre aquest tema i la caixa va dormir tranquil·lament durant tot aquest temps. Finalment va arribar la data, però aquell 15 d'abril va caure en dissabte i es va haver d'esperar a dilluns. Diverses persones amb un possible interès es varen reunir al museu, entre ells el Comandant Andrew Fontaine, nebot-net de Miss Fontaine i un dels pocs parents vius. També hi estaven el director del museu, el conservador d'història natural i alguns periodistes locals.

Es varen trencar els precintes de la capça i s'aixecà la tapa. En el seu interior hi havia dotze volums idèntics, com llibres de comptabilitat, amb la mateixa enquadrernació, cadascun d'ells de la mida i gruix d'un llistí telefònic i tots escrits amb la lletra clara i pulcra de Margaret Fontaine: es tractava dels diaris que havia escrit des que tenia setze anys i fins l'any anterior a la seva mort, 3.203 pàgines i més d'un milió de paraules¹⁶.

Els dotze volums dels diaris de Margaret Fontaine.

També es va trobar una única fulla de paper, en la que Margaret escrigué el següent: «Abans de presentar això, la història de la meua vida, a tots aquells que estiguin interessats, cent anys després de la data en que la vaig començar a escriure, és a dir, el 15 d'abril de 1878, sento que em correspon oferir una mena de disculpa per moltes coses que s'expliquen en ella, especialment durant els primers anys. Tot just en tenia setze quan el vaig començar, quan naturalment vaig passar per un període de vida sense fins de lucre i banal; llavors va ser així i

sens dubte també ho és avui dia entre les noies molt joves. I potser passava encara més abans, fa cent anys, quan l'educació de la dona era tan descaradament descuidada, quan es deixava a la dona no iniciada que comencés la vida amb tots els anhels de la natura absolutament inexplicats, i les bogeries i debilitats de la joventut només llestes per entrar en un cervell fins el moment desocupat i possiblement massa imaginatiu.

»Algun escriptor va dir, crec que era Bulmer Lytton que "tota la vida d'una dona és una història dels afectes, el cor és el seu món". I, de fet, hi ha molt d'això que és molt cert en aquesta afirmació, perquè... no són aquests amors, tan especialment volguts i estimats, sovint només com si fossin tantes portes que condueixen, a través de camins de tristesa, a l'últim desastre i a la pèrdua final?

---

¹⁶ Cada any, Margaret començava el diari el 15 d'abril, era el dia reservat per la seva família com a dia especial, en el qual no es lliuraven regals però es feien favors. En aquest dia hi incloïa una fotografia d'estudi d'ella mateixa.

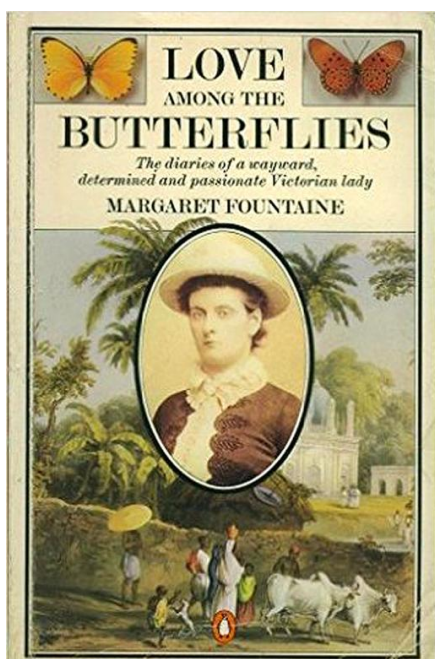
»La més gran passió, i potser l'amor més noble de la meua vida va ser sens dubte per a Septimus Hewson, i el cop que vaig rebre per la seva conducta desprietada va deixar una cicatriu en el meu cor que mai no es va esborrar per complet.

»Per Charles Neimy, que l'amor i l'amistat per mi va suportar durant un període no menor a vint-i-set anys, va acabar només amb la seva mort; i per ell vaig sentir una profunda devoció i afecte verdader. I sens dubte, la part més interessant de la meua vida va ser amb ell, el volgut company, el constant i infatigable amic i assistent en el nostre treball entomològic, viatjant com ho vàrem fer junts pels llocs més encantadors, més salvatges i sovint més solitaris d'aquesta terra tan formosa, mentre l'esperit errabund i l'amor del desert ens atreïen estretament units en un vincle d'unió malgrat les nostres esferes de vida, de raça i d'individualitat molt diferents, d'una manera que sovint era molt inexplicable per a la majoria dels que ens coneixien.

»Pels lectors, potser encara no nascuts, deixo aquest registre de la vida desenfrenada i audaç d'un del "nens de South Acre" que mai va créixer i que va gaudir i patir molt. M. E. Fountaine».

Tony Irwin, el conservador del museu, va ser el primer en promoure la vida romàntica de Margaret per sobre del treball entomològic, i va qualificar la seva col·lecció de lepidòpters com a «no destacada», declarant que «Margaret Fountaine, la intrèpida dama lepidopteròloga, que va viatjar més abastament que qualsevol altre entomòleg abans o fins el moment¹⁷, era una noia enamorada. Les seves passions, paralitzades per la moral victoriana, van buscar refugi en la recerca de papallones, a qui va dedicar tota la seva vida adulta». Això va marcar el to durant una bona part de la narrativa històrica que en va seguir: una dona d'esperit poc convencional que va caçar papallones com una fugida de la societat victoriana.

W.F. Cater, editor adjunt del *Sunday Times*, va publicar els diaris, en dos volums, els anys 1980 i 1986 (*Love among the butterflies: the travels and adventures of a Victorian lady* i *Butterflies and late loves: the further travels and adventures of a Victorian lady*), en realitat 340 pàgines que resumien els 12 volums de Fountaine.

En aquesta publicació es varen ometre diversos aspectes de la vida de Fountaine i la seva carrera entomològica va perdre importància si es compara amb la seva vida amorosa: «La Sra. Fountaine, tot i que és autora d'alguns articles dirigits a societats distingides i respectada entre els lepidopteròlegs, es pot definir com una bona col·leccionista, potser un gran col·leccionista, però de cap manera una gran científica».

Cater fa aquesta definició de Fountaine segons la mentalitat científica moderna, però en canvi no va tenir en compte el període que va viure l'autora, i mostra la seva preferència pels relats de passió i de viatge més que per reproduir els passatges on s'expliquen coses sobre la col·lecció, la reproducció i l'acoblament d'espècimens.

¹⁷ Durant cinquanta anys va viatjar a més de seixanta països de tot el món, gairebé tot l'àmbit de l'Imperi Britànic, i d'altres també.

Una biografia més recent és l'obra de l'escriptora de viatges Natascha Scott-Stokes (*Wild and Fearless: The life of Margaret Fountaine*, 2006), que fa un retrat similar al de Cater. La carrera entomològica de Fountaine l'etiqueta «d'obscura senyora amateur». No obstant això, Scott-Stokes no fa tan marginal el treball de naturalista de Fountaine com ho fa Cater, i demostra com el seu interès per les papallones li va donar la «clau de la llibertat» i una excusa per fer-la volar per tot el món: «Estudiar les papallones li va donar un camí socialment acceptat per eximir-la del paper domèstic que les dones tenien tradicionalment a Anglaterra. Col·leccionant-les va poder anar molt més enllà dels ulls restrictius de la seva pròpia societat i li va donar la llibertat de poder experimentar amb els homes».

Segons Scott-Stokes, la passió de Fountaine per recol·lectar papallones va ser secundari, ja que el que realment desitjava era viatjar i escapar de la repressió de la societat victoriana. Fountaine estava interessada en les papallones perquè li possibilitava un passaport. El seu amic Norman Riley va escriure de Fontaine, el 1940, que «la seva gran passió era recollir papallones, un interès que va desenvolupar per primer cop el 1883, i que a partir de llavors la portà any rere any a la recerca de material de camp per a la seva col·lecció». De la mateixa manera que Cater, Scott-Stokes escriu per a un públic popular i, en ambdós casos, els assoliments entomològics de Fountaine es veuen soscatats per la necessitat d'entreteniment. Cater margina el treball científic de Fountaine en favor de les seves aventures romàntiques; i Scott-Stokes continua amb aquesta negligència però, en canvi, afavoreix el seu estil de vida viatger.

Quan Fountaine es convertí en lepidopteròloga, l'entomologia estava de moda, i les societats d'història natural eren comunes i estaven ben representades. A mitjan del segle XIX es fundaren diverses revistes entomològiques i es publicaren guies i llibres de camp. El contingut de les publicacions naturalistes també va canviar, i les obres no estaven produïdes únicament per a l'elit erudita.

Una de les publicacions considerades "trivials" va ser l'obra d'Emma Hutchinson, *Entomology and Botany as Pursuits for Ladies* (1879), que va animar les dones joves a estudiar els hàbits de les papallones en comptes de simplement recollir-les. Hutchinson, que va viure una generació anterior a Fountaine, tingué una carrera entomològica similar, que sens dubte recollia el llegat d'Eleanor Glanville. Les tres dones es varen centrar en els cicles de vida de la papallona i van perfeccionar l'habilitat de criar-les a partir dels ous. Les dues més modernes van publicar el seu treball i les tres varen mantenir una correspondència molt fluïda i interessant amb altres entomòlegs.

Les edicions de *The Entomologist* i les *Transactions of the Entomological Society* que contenen el treball de Fountaine també inclouen articles d'altres dones, la qual cosa evidencia que aquestes contribuïen de forma general en el pensament científic entomològic, i Fountaine no va ser una excepció afortunada. A més, els articles que aportaven les dones eren sobre temes semblants i amb un estil similar als que presentaven els homes. L'any 1910 hi havia sis dones que figuraven com a membres de la *Entomological Society*; aquest nombre pot semblar petit, però demostra que estava totalment acceptat que les dones s'unissin a la societat i que tinguessin un interès sobre l'entomologia que anés més enllà de la col·lecció.

La biografia i els contemporanis de Fountaine proporcionen evidències significatives de que es tractava d'una dona que pertanyia als cercles científics i que va fer importants contribucions pel que respecte a la recollida de dades i la representació d'espècies. Tanmateix, Dea Birkett, en el seu llibre *Spinsters abroad*, argumenta que «dones com Mary Kingsley, Isabella Bird o Margaret Fountaine no eren intel·lectuals valentes ni

proto-feministes, sinó que estaven "insatisfetes amb les vides íntimes prescrites per a elles en la societat victoriana" i buscaven nous horitzons a l'estranger, descobrint en aquests llocs llunyans un cert grau de llibertat i respecte».

Fontaine s'afegeix a aquestes biografies per reforçar l'argument de la dona com a pionera del viatge o com a superació de l'opressió. Però en realitat, Fontaine no era tan intrèpida com aquests autors suggereixen, i està clar que a la seva vida a l'estranger es va envoltar d'ajudants o amics, sempre portant cartes de presentació i la seva guia de viatges, la *Cook's Travellers Handbook*. Dit això, no es tracta de disminuir l'assoliment de Fontaine, ella segueix essent la lepidopterista més viatjada que ningú, però en cap cas es tracta d'una exploradora innovadora que busqués noves terres per a nous horitzons. Sempre va tenir un interès entomològic i mai va viatjar a cap lloc que no fos bo per la captura d'espècies.

Els motius entomològics que dona sentit als seus viatges han estat descuidats perquè no dona suport als arguments que les dones que viatjaven durant aquest període ho feien motivades per la recerca de llibertat. Fontaine perseguia papallones, no pas la llibertat, no la necessitava, era financerament independent, i en el seu diari i publicacions es demostra que la seva posició en cercles entomològics era important per a ella i se la respectava sense embuts; a més, formava part de la *Royal Entomological Society* i de la *Linnean Society*, que no són associacions menors. No es pot afirmar que Fontaine no gaudís de la llibertat de viatjar, però clarament no era la raó dominant que la va fer emprendre uns recorreguts tan continuats i sistemàtics. Els viatges i l'elecció de destins de Margaret no eren excèntrics ni intrèpids, eren merament extensos.

Definitivament, pot dir-se que la vida de Margaret va ser extraordinàriament plena i rica, també amb alts i baixos emocionals. Va fer el que va voler i va aconseguir amb escreix els seus propòsits de recerca d'espècimens i estudi posterior. De fet, aquest és el somni tant d'entomòlegs professionals com amateurs. Es podria acceptar que Margaret no sempre va ser una dona simpàtica, però sempre va ser interessant i és digna de ser recordada.